

PRÆLECTIO XXIII.

De Secundis Nuptiis,

ad expositionem cap. 8. secundæ partis Catechismi Concilii Tridentini,
à §. 20. ad 22.

1 Perfecta quidem unio, qua Deus in mundi exordio primos parentes conjunxit, immaculatus torus, & honorabiles nuptiae! quas nec turpis libido inficeret, nec partus dolores, & aliae plures erumnae gravarent, nec tandem mors ipsa dissolveret, nisi illi peccassent. Sed proh dolor! homo cum in honore esset non intellexit, & à felicitatis culmine ad extrellum miseriae prolapsus est. Hinc mutatus est rerum ordo; & suavis ille nexus, quo primi conjuges fuerant tam arcte, perfecteque conjuncti, versus est in amaritudinem amarissimam; in catenam ferream accutissimam angustiarum nodis eorum corda vexantem. Immaculatus ille torus, quot maculis sæpius non fædatur? Quot tribulationes carnis non patiuntur qui matrimonio juncti sunt? quot demum lacrymæ, atque suspiria non emittuntur, dum morte dirumpitur vinculum dulci amore contractum; maxime si relinquitur vidua cum infantilis patre perpetuo destitutus? Morte igitur unius conjugum solvuntur nuptiae, ut in præsenti oratione probabimus, ad expositionem cap. 8. secundæ partis Catechismi Concilii Tridentini à §. 20. ad 22.

2 Ut autem clariori methodo procedamus, orationem in tres partes distribuémus. Prima breviter delibabit litteram Catechismi. Secunda ipsam fusius expo-

ne-

nemus. Tertia denique conclusionem disputationi expositam probabimus, atque tuebimur. Utinam felicite! Ne igitur nimis in limine detineamur, pro prima partis ingressu dicimus sic incipere litteram Catechismi §. 20.: *Verum eodem Christi Domini testimonio, &c.* Sic autem finire §. 22.: *Tum Gentilium, tum Iudeorum matrimonis longe prestare.* His tribus paragraphis docet Catechismus, nullo divorcio, nulloque alio, nisi morte dissolvi posse vinculum Matrimonii. Idque apertissimum Christi, Apostoli testimonii probat, varias afferens rationes, cur non expeditat dissolvi posse conjugium; quia nempe sic homines magis satagent inquirere virtutem in coniuge quam divitias, aut pulchritudinem; sic una scindentur causa, qua numquam decessent, separationum; sic denique dum conjuges aliquando divorcio sejunguntur, apponent reconciliationis media, ut ad pristinum statum redeant. Quod suadendum esse conjugibus tradit §. 3: salubri admonitione Divi Augustini; & tandem concludit Christianorum conjugi præstantiora esse conjugii Gentium, aut Iudeorum. En synopsim littera textus, & primam orationis partem.

3 Ad secundam itaque transeamus, ubi enucleanda est littera textus. Ante cuius explicacionem advertere placet nuptiarum pluralitatem aliari esse simultaneam, & aliam successivam; quarum quilibet etiam potest dupliciter considerari, scilicet ex parte viri, & ex parte mulieris. Si vir plures simul ducit uxores, dicitur polygania: si mulier pluribus una jungitur maritis, (quod teste Puffendorfio, non legitur nisi inter Garamantas, & Indos) vocatur polyandria (a). Successiva vero est, vel dum mulier, mortuo marito, alteri nubit, & dicitur biviria, vel dum vir post mortem uxoris alteram

Tom. II.

Ss

du-

(a) Vid. Puffendorfius de jure nat. & gent. lib. 6. cap. 1. §. 15. apud Roselli tom. 6. philosoph. q. 12. art. 4. pag. 636. Heiniccius in elementis juris naturae, lib. 2. §. 35. in nota 7 pag. minh. 40°. & Clericatus decisione 29. de matrimonio à num. 4. ubi festivam refert historiam.

ducit, & appellatur bigamia, vel digamia, ne nos reprehendat Heiniccius, quod hibridas voces adhibeamus (*a*) ; quamvis hæc videatur jam dudum civitate donata. Polygamiam simultaneam, & maxime polyantriad esse illicitas, atque omni jure prohibitas docent Catholici omnes, & paragrapto antecedenti docuit Catechismus, licet olim dispensatum fuerit priscis Patribus ut plures uxores ducerent. Successivam autem polygamiam tam ex parte viri, quam femina llicitam esse, & inter baptizatos Sacramenti rationem obtinere, proponunt Ecclesie contra Montanistas, & Novatianos, quibus infelicitter adhaesit Tertullianus. Quare splendide mentitur Kemnitius parte secunda examinis Tridentini, dicens à nobis secundas nuptias existimari fornicationes, atque prostitutiones. Quod quam falsum sit nunc videbimus (*b*).

4. Probatur igitur Catholica veritas. Et in primis: ubinam reperiuntur secundas nuptias post mortem unius conjugis esse illicitas? non in lege naturæ, de quo altum extat silentium; non in Mosaica, in qua frater viri defuncti sine liberis tenebatur ejus uxorem ducere, ad suscitandum semen fratris sui (*c*); non denique in lege nova: nam Apostolus qui hac in re videtur plus omnibus laborasse, sic ad Romanos 7. v. 2. & seq. ait: „Quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est „legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à „lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera „si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir „ejus, liberata est à lege viri ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.“ Et 1. ad Corinth. 7. vers. 9. tam de virginibus quam viduis loquens inquit: „Quod si „non se continent, nubant. Melius est enim nubere „quam uri.“ Et ibidem v. 39. addit: „Mulier alligata est „le-

(*a*) Vid. Heiniccius de stilo cultiori part. 1. cap. 2. §. 5. in nota * pag. 53.

(*b*) Vid. Laurentius Cozza Minorita & Cardinalis in commentario historico polemico ad lib. Div. August. de heresibus tom. 2. cap. 4. pag. 96. Ledruin, Concilia, Colletus, & alii. (*c*) Deuteronom. 25. vers. 5.

, legi quanto tempore vir ejus, vivit: quod si dormierit „vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.“ Clarius adhuc loquitur 1. ad Timoth. 5. v. 14. dicens: „Volo ergo juniores (viduas) nubere, filios „procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem „dare adversario maledicti gratia.

5. Ex quibus Apostoli verbis hæc rationes facile deducuntur: si secunda, & posteriores nuptiæ essent illicitæ, mulier idemque iudicium esto de viro adulterii, aut fornicationis rea foret, post mortem mariti nubens; atqui contrarium docet Apostolus supra citatus his verbis: *Si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri, ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.* Præterea: abstinerè à re intrinsecus mala non est consulendum, sed præcipiendum; atqui Apostolus à secundis nuptiis abstinere tantum consulit, non vero præcipit, dicens: *Beator erit si sic permanerit secundum meum consilium:* ergo nedium primæ, sed etiam secundæ nuptiæ licite sunt, & honestæ, quamvis melior sit colibatus, & viduitas. Demum: si repetitæ nuptiæ essent legi divinae contrariae, nollet Apostolus juniores viduas nubere; quis enim verus discipulus probat quod scit suo magistro displicere, maxime dum est talis magister qui errare, aut falli non potest, idque agnoscit ipse discipulus? sed Paulus expresse dicit se velle juniores viduas nubere. Volo, inquit, id est consulso junioribus viduis secundas nuptias, ut nullam occasionem dent adversario. Quod sane fieri non posset, nec tolleretur occasio adversario, si secunda, aliaque nuptiæ essent illicitæ.

6. Huic veritati suffragantur Sancti Patres locupletissimi Traditionis testes, qui licet cum Apostolo horrent viduas ut in suo statu permaneant, eas tamen non damnant ad secundas nuptias convolantes. Nam Tertullianus ipse antequam in Montanistarum hæresim laberetur, lib. 2. ad uxorem cap. 1. sic ait: „Apostolus 2. lus

„ Ius de viduis quidem, & innuptis ut ita permaneant „ suaderet cum dicit: cupio omnes meo exemplo perse- „ verare; de nubendo vero in Domino, cum dicit: „ tantum in Domino, jam non suaderet, sed exerte „ jubet.“ Ambrosius lib. de viduis cap. 2. num. 10. in- „ quirit: Secundas nuptias Apostolica præcepta non dam- „ nant. Et cap. 11. num. 68.: Non prohibemus secundas nuptias, sed non probamus saepē repetitas; neque enim quidquid licet, & decet. Hieronymus, (quem Dalleus mendacissime calumniatur, dicens digamiam penitus reprobasse) (a) licitam esse digamiam non semel fate- „ tur, ut videre est epist. 27. ad Marcellanum inquiens: Nos secundas nuptias concedimus, Paulo jubente ut vi- „ due adolescentula nubant. epist. 50. nunc 30. quæ est apologia pro libris suis adversus Jovinianum scribens: Quomodo virginibus ob fornicationis periculum Apostolus concedit nuptias...ita ob eamdem fornicationem concedit viduis secunda matrimonia. Et postea clarius loquitur cap. 7. dicens: Non damno digamos, imo nec trigramos; & si dici potest octogramos. Ego etiam libera voce pro- „ clambo, non damnari in Ecclesia digamiam, imo nec tri- „ gamiam, & ita licere quinto, & sexto, & ultra, quo- „ modo & secundo marito nubere: sed quomodo non dam- „ nantur istæ nuptiæ: ita nec predicanter; solatia miserie sunt, non laudes continentiae.

7 Similia tenet idem Doctor Maximus epist. 91. ad Ageruchiam dicens: Damnamus secunda matrimonia? minime; sed prima laudamus: abjecimus de Ecclesia digamos? absit; sed monogamos ad continentiam pro- vocamus. Et ibidem lepidam refert historiam, Romæ sub Damaso Papa suo tempore omnibus notam, duorum è plebe conjugum, quorum mulier ante viginti duos sepelierat viros, maritus autem viginti uxores: un-

de

(a) Vida. Bibliographia critica Michaëlis à Sancto Josepho tom. 2. verbo: Hieronymus pag. 414. column. 1. in fine.

de magna erat admiratio gentis expectantis quis eorum superviveret; sed tandem vir victor fuit, nam uxor prius occubuit, in cuius funere retro sererum sequeba- „ tur polygamus senex; (avens forsitan totidem sepelire) atque concludit Hieronymus his acutissimis verbis: Quid dicemus tali mulieri? nempe illud quod Samaritana: vi- „ ginti duos habuisti maritos, & iste à quo sepelitis non est tuus. Ex hac historia, cuius synchronus erat Hiero- „ nymus, & quam etiam referunt Gaius Rhodiginus lib. 14. cap. 8. Majolus colloq. 3. Tiraquellus lib. de legibus coniug. & Boer. decis. 186. apud Gasparem Schotrum in physica curiosa lib. 3. De mirabilibus homi- „ num cap. 32. §. 1. pag. 482. clare colligitur Ecclesiam primis abhinc seculis facultatem dedisse fidelibus plu- „ ries contrahendi, quod sane non permisisset, si polyga- „ miam successivam credidisset illicitam.

8 Denum ipse Hieronymus in Commentariis super caput primum epist. ad Titum, rejicit librum Tertulliani de Monogamia, tamquam hæreticum, quia in eo damnantur secunda nuptiæ; sed libros quos Sanctus Hieronymus rejicit, Ecclesia queque rejicit, ut cap. Sancta Romana dist. 15. Gelasius Papâ tradit: ergo Ecclesia cum Divo Hieronymo admittit secundas nuptias. Nec dici valet, Ecclesiam rejicere libros quos Hieronymus à numero sacrorum rejicit, hoc est non alios admittere inter canonicos quam quos admittit Hieronymus; de aliis vero non loqui. Falsa est enim ista responsio, ut sapienter advertit Illustrissimus Melchior Canus lib. 2. de locis cap. 11. ad secundum dicens: „ Probatur „ vero à Gelasio sententia Hieronymi non in Canone „ sanctarum Scripturarum constituendo, sed in his au- „ toribus condemnandis, quos Hieronymus zelo Dei, „ & fidei religione reprehendit; “ è quorum numero proculdubio est liber ille Tertulliani de Monogamia, editus postquam ejus Auctor in Montanistarum hæresim incidit. Hæc ad vindicandum Doctorem Maximum à Dal-

Dallei columnia, paulo latius dicta sunt.

9 Non aliter loquitur Augustinus lib. de bono viduitatis cap. 12, num. 15. hisce verbis: „De tertiiis, & de quartis, & de ultra pluribus nuptiis solent homines movere quæstionem: unde ut breviter respondeam, nec ullas nuptias audeo damnare, nec eis vere cundiam numerositatis auferre... qui enim sum qui putem definendum quid nec Apostolus video definiisse? ait enim: *Mulier alligata est quandiu vir ejus virvit: non dixit primus, aut secundus, aut tertius, aut quartus; sed mulier, inquit, alligata est quando diu vir ejus virvit: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est; cui vult nubat, tantum in Domino. Beator autem erit si sis permanserit.*“ Deinde mulierem septiviram à Sadducæis Christo propositam Matth. 22. vers. 25. & sequentibus, adducens in exemplum sic habet: „Sed nec ipsam, ut videmus, tot maritorum mulierem, illa sine sententiæ significatione damnavit. Quapropter nec contra humane verecundia sensum, audeo dicere, ut quoties voluerit, viris mortuis, nubat femina: nec ex meo corde præter Scripturæ Sanctæ auctoritatem, quantaslibet nuptias audeo condemnare. Quod autem dico univiræ viduæ, hoc dico omni vidua: beatior erit si sis permanserit.“ Hætenus S. Doctor, similia tenens lib. de agone Christiano cap. 31. num. 33. & hæresi 38.

10 Respondebit fortasse aliquis, Patres à nobis super laudatos esse tantum Latinos; cumque plurum Sanctorum auctoritas, reliquis, licet paucioribus, reclamantibus, firma argumenta Theologo sufficere, & præstare non valeat, ut ipsissimum verbis docet sapientissimus Canus lib. 7. de locis cap. 3. conclusione 3. inde haud conviæcere illorum testimonia, quoniam Græci contrarium sentiunt. Sed perperam dicitur successivam polygamiam à Græci Patribus reprobari. Hermas enim Pauli discipulus, ut creditur, Græcus est, licet diu

diu Roma vixerit, & in libro qui *Pastor* inscribitur, part. 2. mandato 4. ait: Si vir, vel mulier decesserit, alterque conjugium ineat, non peccat, quamvis melius agat in viduitate manendo. Nec officit Tertulliani responsio lib. de pudicit. cap. 10. dicentis hunc librum ab ipsis Catholicis reputari apocryphum; quoniam etsi à Canoniciis excludatur, tamen & antiquissimus est, & à fidelibus olim magna veneratione habitus, & nisi ab hereticis, hac saltem in re qua de agimus, numquam rejectus. Clemens Alexandrinus Græcus est, & lib. 3. Stromatum habet: *Secundis nuptiis, si uraris, inquit Apostolus, jungere matrimonio. Basilius Græcus est, & epistola ad Amphilogium can. 41. fatetur mulierem in viduitate potestatem sui habere, ita ut si viro cohabitet ab omni culpa libera sit, cum Apostolus dixerit: Si mortuus fuerit vir ejus, libera est, ut nubat cui vult, tantum in Domino. Epiphanius Græcus est, & heresi 59. §. 3. de Novatianis inquit: Si quis post baptismum secundam uxorem duxerit, ab illis non amplius admittitur; quod quidam plane stolidum est. Et infra §. 4. Cui mortuia una non sufficit... si si alteram uxorem duxerit, aut alteri viro mulier nupserit, sacrarum litterarum auctoritas ab omni culpa illos absolvit: neque ab Ecclesia, aut eterna vita rejicit, sed propter imbecillitatem tolerandos existimat. Quod repetit in expositione fideli §. 21.*

11 Chrysostomus Græcus est, & homil. 19. in cap. 7. 1. ad Corinth. ait: *Secundum matrimonium concedit Apostolus, tantum dicens, in Domino. Quid est autem in Domino? cum temperantia, cum honestate, &c. Atque homilia 20. Sic prosequitur: Quid ad hos qui secundis copulantur nuptiis? Non id dico condemnans. Absit; quippe Apostolus permisit. Gregorius Nazianzenus etiam Græcus est, & oratione 39. contra Novatianum sic calamum acut: Quorsum juvenibus viduis inœundi matrimonii potestatem non facis? atqui*

„ qui Paulus hoc facere minime dubitavit , cuius sci-
„ licet te magistrum profiteris , quasi ad quartum Coe-
„ lum , aliquique paradissum perverneris . At , inquis,
„ hoc minime post baptismum licet . Quo argumento id
„ confirmas ? aut rem ita se habere proba , aut si id non
„ potes , non condemnes .“ Theodoretus Gracius est , &
pluribus in locis idem tenet . Nam in cap . 7 . 1 . ad Corin-
th . & in cap . 5 . 1 . ad Timotheum ; aduersus Novatum illa Pauli verba referens : Volo ergo iuniores viduas
nubere , &c. postea sic acute concludit : Paulo dicente
volo : Novatus dicit nolo . Theodorus tandem Studita
Gracius est , & epist . 50 . apud Sirmundum ait : Diga-
mnia ergo permitta haud dubie fuit à Sancto Apostolo ,
& per ipsum à Christo .

12 Eamdem veritatem confirmarunt Ecumenica Concilia , Summiq[ue] Pontifices , ut Nicena Synodus can . 8 . aduersus Catharos statuens cum digamis esse
communicandum . Urbanus III . cap . Super alia . Innocentius III . cap . Secundum Apostolum in 4 . decretalium tit . 12 . Innocentius IV . ad Episc . Tusculanum Sedis Apostolicæ in Regno Cypri Legatum . Et demum Eugenius IV . in decreto pro Armenis , seu Jacobitis edito in Concilio Florentino , ubi hæc verba tenet : „ Quo-
niam nonnullos assertur quartas nuptias tamquam
condemandas respuerre ; ne peccatum ubi non est ,
esse putetur , cum secundum Apostolum , mortuo vi-
vo , mulier sit ab ejus lege soluta , & nubent cui
vult in Domino habeat facultatem , nec distinguat ,
mortuo primo , vel secundo , vel tertio : declaramus
non solum secundas , sed tertias , & quartas , atque
ulteriores , si aliquod canonicum impedimentum non
obstat , licite contrahi posse . Commendatores tamen
dicimus si ulterius à conjugio abstinentes , in casta-
te permanerint .“ Hæc ille . His accedunt Theologi omnes cum Magistro Sentent . in 4 . distinct . 42 . § . ultimo , ut D . Bonaventura ibidem art . 3 . quest . 1 . & seq .

D.

D . Thomas super ipsum Magistri locum q . 3 . & in Sup-
plementis quest . 66 . aliisque quos referre non est necesse . Necnon Interpretes Juris Canonici multis in locis .
Sicque Kemnitius manifeste convincitur falsitatis dum
impudenter assertit Catholicos dammare secundas nuptias .

13 Verum , ut secundæ , ac ulteriores nuptiæ licite
sint , constare debet solutio prioris vinculi per mortem
alterius conjugis : & licet olim juxta veterem Roma-
norum Jurisprudentiam , legi Uxor . 6 . ff . de divortiis ,
& repudiis lib . 24 . tit . 1 . permisum fuerit mulieri , quæ
à quinquennio nihil de viro suo audierat , alteri nube-
re ; illam tamen legem abrogavit Justinianus , prohibuit
que contrahi matrimonium sine certa notitia obitus con-
jugis . Quod etiam prohibet Jus Canonicum cap . In pre-
sentia 19 . de sponsalibus , & matrim . ubi Clemens III .
inquit : „ Consultationi tua taliter respondemus , quod
„ quantocumque annorum numero ita remaneant , vi-
„ ventibus viris suis , non possunt ad alienum consor-
tium canonice convolare , nec permittas auctoritate
„ Ecclesiæ contrahere , donec certum nuncium recipient
„ de morte virorum .“ Nec sufficit sola fama , seu ve-
risimilitudo , aut probabilitas moralis de morte ipsius
conjugis longe absensis ; sed requiritur certitudo pro-
veniens à duabus testibus de visu , vel salem ab uno
de visu , & aliis de auditu , ac de publica voce , &
fama ; sive à regesto authentico seu libro in quo mor-
tuorum nomina , & cognomina exprimuntur , sive à
Parochio sub quo moriuntur , sive à duce bellii sub quo
militant , ut fuse docent Theologi , & Canonista (a) .
Qui etiam tenent validum esse , non vero licitum secun-
dum matrimonium contractum sine sufficienti proba-
tione mortis prioris conjugis , dummodo ipse mortuus
fuerit .

Tom . II .

Tt

Si

(a) Vid . Reinfrstuel tom . 4 . in 4 . decret . tit . 21 . de secundis nuptiis
quest . 2 . num . 7 . pag . milii 120 . Salmanticensis Morales , & alii passim .

14 Si autem factis probationibus super morte prioris conjugis, uxor secundo nubat, & ille sit adhuc superstes, debet ei adhærente relicto posteriori, ut habeatur in cap. *Virgo* 34. quæst. 2. cap. *Cum per bellicam* quæst. 1. & cap. *Dominus de secundis nuptiis ubi sic* legitur: *Si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis amplexibus, ad priorem conjugem revertatur.* Filii tamen ex secundo geniti legitimè reputantur, si ambo parentes bona fide processerint, ut ait S. Raymundus Pegnafortius lib. 4. fol. 553. & utriusque juris periti; non autem si secundo matrimonio bona fide de contracto, & requisitis circumstantiis, incipieret desicere moralis illa certitudine de morte prioris, & nihilominus aliquis eorum peteret debitum conjugale, quia tunc illud tantum solvi potest, non vero peti, dummodo non cessent conjecturae, ex quibus illud oritur dubium, ut declaravit Lucius III. cap. *Dominus de secundis nuptiis*, & Innocentius III. cap. *Inquisitioni de Sentent. excomun.* Si vero graviores sint conjecturae, ad moralem certitudinem de vita prioris conjugis perdentes, jam non licebit reddere debitum. Quod enim in moralibus moraliter certum est, pro vero haberi debet, ut constat ex cap. *Inquisitioni supra citato (a).*

15 Contra successivam polygamiam, à nobis tamquam licitam propugnatam, plura objici possunt (b). Præcipua breviter proponemus, ac dissolvemus: Basilius supra laudatus epist. Synodica ad Amphilogium can. 4. tertias nuptias appellavit castigatum fornicationem, & can. 50. & 80. dixit Patres hanc polygamiam silentio prætermittere ut belluissam, prorsusque ab hominum genere alienam, quam ipse judicat peccatum fornicatione majus. Nazianz. orat. 31. vehementius in eam insurgit his verbis: *Primum conjugium lex est, secundum in-*

(a) Vid. Pontas, tom. 1. verbo *Debit. Conjugal.* cas. 47. (b) Vid. Selvag. lib. 3. antiquit. Christian. cap. 15. §. 4. Berti, Ruprecht, alii.

indulgentia, tertium iniquitas, quod vero hunc numerum excedit porcina vita est. Quid igitur dictum putamus Sanctum Doctorem, si ad ejus notitiam pervenisset historia supra relata de duabus illis, quorum singuli plusquam vigesies conjuncti fuerant? Certe quidem de utroque fortassis eloquenter exposuisset versum 15. & 16. cap. 30. Proverbiorum. Insuper Auctor constitutionum Apostolicarum lib. 3. cap. 2. istam polygamiam vocat indicium intemperantiae. Concilium Neo-casariense apud Magistrum Sentent. in 4. dist. 42. §. ultimo innuere videtur esse peccatum. Et ideo Concilium Toletanum 13. anno 683. in Hispania celebratum, eam non permettebat. Olim etiam qui secundas nuptias contrahebant Sacerdotis benedictione, & eleemosynis Ecclesia privabantur, nec modo benedicuntur digami, & irregulares sunt.

16 Præterea Basilius Macedo Imperator apud Græcos seculo nono, tertias nuptias illicitas, quartas nullas, & irritas declaravit, ut habetur in ejus Novella, qua incipit: *Non licere ad quartas nuptias transire.* Leo Imperator dictus sapiens, Basili filius, constitutionem edidit in jure orientali 91. in qua statuit ad tertias nuptias convolantes poenis Ecclesiasticis subjici; quo non obstante, ipse tercia uxore defuncta, quartam accepit, ut refert Cardinalis Baronius ad annum 901. Jus Civile variis poenis plectit viduas ad secundum matrimonium festinantes ante annum obitus prioris conjugis. Tandem Philosophi, atque Poëtae solo naturali lumine ducti repetitas nuptias reprobarunt: unde illud Seneca in proverbiis: *Habent locum maledicti crebra nuptie.* Et Martialis lib. 6. v. 33. de Thelesina: *Qua nubit toties, non nubit: adultera lege est.* Quare Virgilius lib. 4. Æneidos, v. 28. & seq. in Didonis laudem ei hac verba tribuit:

Ille meos, primus qui me sibi junxit, amores

Abstulit: ille habeat secum, servetque sepulcro.

Nunc quoque ipsum vulgus secundas nuptias quadam

admiratione prosequitur, atque in oppidis præsentim, & pagis, ubi antiqui mores diu perseverant, juvenes & pueri crepitacula pulsant, & in voce tuba cornæ, sibilis, aliisque miris modis digamos irridendos omnibus exhibent: igitur polygamia successiva non videtur esse licita (a).

17 Sed quæ sunt hæc omnia, respectu eorum quæ pro affirmante parte produximus? Levissima quidem, parvique momenti. Basilius enim, & Nazianzenus, ut vidimus, non dominant secundas nuptias; si autem de tertii, & aliis male sentire videntur, intelligi possunt de contrahentibus, qui effrenata libidine, vel aliquo crimen moti, ad tot nuptias currunt; non vero de ipsis in se consideratis. Sic etiam responderet Magister Sententiarum ad auctoritatem Synodi Neo-cæsariensis, dicens intelligi de illo, qui prima uxori insidiatus putatur desiderio secunda; vel pro signaculo Sacramenti illud dicitur, quod in digamo non servatur. Idque docent etiam D. Thomas, D. Bonaventura & alii. Si quondam denegata est digamus beneficio Sacerdotis, cum hæc juxta probabilissimam multorum opinionem sit forma Sacramenti matrimonii, illa nuptia solum fuere validæ in ratione contractus, sicut matrimonia clandestina ante Concilium Tridentinum, quamvis non essent illicita, sicut ista. Benedictio quæ non adhibetur secundis nuptiis, est illa inclusa in speciali Missa pro sposo, & sponsa; & justis de causis non repetitur, ut ait sapientissimus Pontifex Benedictus XIV. const. 8o. & lib. 8. de Synodo Dioecesana cap. 13. num. 7. (b) Poena insuper à Jure Civili viduæ impositæ, vel sublatæ sunt in Jure Canonico, vel unice tendunt in favorem filiorum prioris conjugii, ut videxi potest apud Lucium Ferraris tom. 5. verbo *Nuptiæ in*

(a) Vid. Ludovicus Vives lib. 3. de femina Christiana in fine, tom. 2. pag. 753. edit. Basilev. anno 1555. (b) Vid. Berti tom. 4 lib. 37. cap. 19. in Schol. pag. 330. column. 2.

in fine additionis pag. 236. Hinc viduæ gravidæ nubere nequeunt ante partum, ut fuse probat Amortius tom. 3. in fine pag. 53. ubi octo adducit momenta scita dignissima. Reliqua tandem ex Philosophis, Poëtis &c. solum probant repetitas nuptias apud Gentiles fieri solitas, repudiata prima uxore, cordatiорibus semper displicuisse, & monogamiam fuisse ab omnibus commendatam, quod nos minime denegamus; non enim intendimus panegyricum texere in laudem polygamie successiva, sed tantum ostendere ipsam recto fine, ac circumstantiis esse licitam. Quod, ni fallor, satis probatum manet. Cumque in hac quæstione nec inutili, nec injucunda plurimum immorari simus, licet alia dicenda supersint, finem secundæ parti orationis imponimus.

18 Ad ultimam igitur deveniamus, in qua probanda est hæc conclusio: *Vinculum matrimonii non dissolvitur per adulterium.* Quæstionem istam obscurissimam, ac difficillimam esse fatetur oculatissimus Augustinus lib. de fide, & operibus cap. 19. licet enim ipse cum Hieronymo, & plerisque alii Patribus teneat matrimonii vinculum sola conjugi morte dissolvi; quidam tamen alii non ita firmum nuptiarum nexum dixerunt, quin causa adulterii rumperetur. Nec major posteriori atque Scriptorum concordia fuit; nam Græci matrimonium propter fornicationem dissolvunt. Ex Latinis Erasmus, Cajetanus, Catharinus, & quidam alii opinabantur nec ex Sacris litteris, nec ex traditione certo constare nuptias non dissolvi per adulterium. Lutherus longe audacter, non propter fornicationem tantum, sed & aliis multis de causis matrimonium consummatum, etiam quantum ad vinculum disjungi posse asseruit: eademque, saltem in casu fornicationis, Calvinus, Melanthonius aliorumque recentiorum doctrina fuit (a).

Ca-

(a) Vid. Bellarm. tom. 2. lib. de Matrim. cap. 15. Tournely de matrim. q. 5. art. 2. Rupprecht. tom. 2. lib. 4. tit. de sponsalib. §. 2. num. 28. &c seq.

19 Catholici vero cum Tridentino merito tenent oppositum; quoniam in Scriptura, Luce 16. vers. 18. haec Christi verba leguntur: *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram dicit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Similiter Matth. 5. vers. 32. & Marci 10. vers. 11. ac sequentibus. Apostolus quoque ad Roman. 7. clarissime dicit viros mœchari, & feminas adulteras esse, si alii jungantur, nisi post mortem alterius; quibus attendens Augustinus lib. 1. de adulterinis conjugiis cap. 8. sic eleganter scribit: „*Hæc verba Apostoli toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt: nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desiverit: esse autem desinit uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicietur: licite itaque dimittitur coniux ob causam fornicationis; sed nec carebit illo vinculo, etiamsi numquam reconcilietur viro, carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus.*”

20 In eamdem sententiam veniunt antiqui Ecclesiæ Patres, tum Græci, tum Latini, quorum nonnullos laudare sufficiat, missis brevitatis ergo ipsorum verbis apud Auctores videndi. Græcorum itaque agmen dicit Hermas Pauli discipulus, & cui sub finem epistola ad Romanos salutem dicit Apostolus, ut tradunt Origenes, Eusebius, atque Hieronymus. Ille igitur Preceptoris sui vestigia sequens lib. 2. *Pastoris* cap. 4. *de dimittenda adultera*, aperie ait mœchari quemcumque conjugem si aliam duxerit, etiam fornicationis causa. Eodem modo loquuntur Justinus, & Athenagoras in Apolog. Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromatum, Basilius Magnus in Regula Morali 73. cap. 2. Chrysostomus homilia 17. in Matthæum, & alii. Ex Latinis Tertullianus lib. de Monogamia cap. 10. & lib. 4. adversus Marcionem cap. 34. quidquid dicat Erasmus, ut scite advertit Pamelius. Hieronymus sape, præsertim epist. ad Oceanum 84. alias 30. in epitaphio Fabiola, & epist.

epist. 147. ad Amandum Presbyterum. Ambrosius in cap. 16. Luca. Augustinus cum pluribus aliis in locis, tum præcipue in bino de adulterinis conjugiis libro ad Pollentium, ubi rem ex professo ita agit, ait Cotelelius, ut ad idem sentiendum omnes propemodum Latinos doctores, anticos, ac recentiores adduxerit.

21 Tandem, ne nimis diffundar, Concilium Tridentinum post Elberitanum, Milevitatum, Anglicanum, & Florentinum; post Innocentium I. Alexandrum III. & Innocentium III. post Patres innumeros, & Theologos fere omnes, hanc celeberrimam controvèrsiam definit sess. 24. can. 7. hisce verbis: „*Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit & docet, juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge vivente, aliud matrimonium contrahere; mœcharique eum qui dimissa adultera, aliam duxerit, & eam quæ dimiso adultero, alii nupserit: Anathema sit.*”

22 Quocirca toto Coelo aberrat Launojus existimus Canonem hunc ad meram pertinere disciplinam. Quem recte impugnat Tournely. Primo quia hæc Tridentini verba: *Docuit & docet, juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam*, non rem disciplinæ, sed doctrinæ manifeste significant. Secundo, quia error proprie adversari veritati, seu dogmati, sicut abusus disciplinæ: dum igitur Canon definit non errare Ecclesiam cum docet &c. evidenter declarat quæstionem hic esse de veritate doctrinæ, seu dogmati. Tertio, quia res disciplinæ, pro temporum, locorum, & personarum varietate mutari possunt, si ab Ecclesia expedire putantur; ut patet in usu calicis, qui olim laicis concessus erat, & postea sublatus est, missis aliis hujusmodi bene multis: posset igitur Ecclesia uno tempore per-

permittere conjugale vinculum solvi propter causam adulterii, & licentiam ad alias nuptias concedere; alio vero tempore id non concedere. Quis autem dicet id Ecclesiæ posse quod ipsa clare fatetur Evangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ adversari? Quarto denique, quia Canon ille Tridentini Lutheranos, & Calvinistas ferit; at isti contra veram doctrinam matrimonii peccabant, non contra solam disciplinam: igitur Canon non ad disciplinam, sed ad doctrinam spectat.

23 Ad majorem hujus intricatissima questionis discussionem consuli possunt Scripturæ Interpretes, maxime in 19. Matthæi caput, ut Lyranus, Abulensis, Maldonatus, Jansenius, à Lapide, Tirus, Barradas, Menochius, Calmetus, alii; Theologi, in 4. Sentent. dist. 35. ut D. Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Sotus, Estius, aliquie sexcenti; & Canonistæ in 4. Decretal. cap. *Ex parte*, extra, de sponsalib. & matrimon. & cap. *Gaudemus*, de divorcio, ut Telles, Reinffestuel, Van-Espen, Berardi, &c. Videantur etiam Sextus Senensis in Bibliotheca Sancta tom. 2. lib. 6. annot. 81. pag. 779. & nota Thomæ Milante ibid. pag. 782. Bellarminus, Frasenius, Clericatus, Tournely, Serry, Ledruin, Boucat, Gotti, Berti, aliquie innumeri, quorum nonnullos in indice sequenti, suo loco laudabimus.

INDEX CONCLUSIONUM

quæ ex singulis fere paragraphis secundæ partis Catechismi Concilii Tridentini possunt deduci, explicari, probari, defendi; cunctatis nonnullis Auctoriis consuendis.

Caput primum de Sacramentis in genere habet 32. paragraphs.

Ex §. 1. ad ¶ 8.

PRIMA CONCLUSIO.

Parochi debent sepe docere fideles doctrinam Sacramentorum. Videantur Auctores citati in conclusione principi Catalogi primæ partis.

II. Conclusio: In administratione Sacramentorum nequit sequi opinio minus probabilis, reicta tuitiori. Vid. Auctores in primam thesim damnatam ab Innocentio XI. Madalena tom. 2. tyrocinii moralis pag. 242. Concina, & plures alii.

III. Sacramenti nomen nec recens est, nec ullo modo rejiciendum. Videatur quod de hac aliisque similibus vocibus afferunt D. Bonaventura in 1. dist. 26. dub. 1. Theophil. Raynaud. tom. 11. erot. 20. pag. 243. Lambertini tom. 2. de Beatificat. Sanct. lib. 2. cap. 28. n. 7. Berri tom. 3. lib. 30. cap. 1. prop. 1. in fine, pag. 169.

IV. Sacramentum recte ponitur in genere signi. Vid. D. Thomas 3. part. quæst. 60. art. 1. aliquie apud Castel. in 4. dist. 1. q. 1. Salmantenses Scholasticis tom. 11. tract. 22. disput. 1. dub. 1. §. 2. num. 5; pag. 10. & Tom. II.